

บทที่ 5

ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาและอนุรักษ์วัด

แนวทางการพิจารณาในการพัฒนาและอนุรักษ์จากกรณีศึกษา

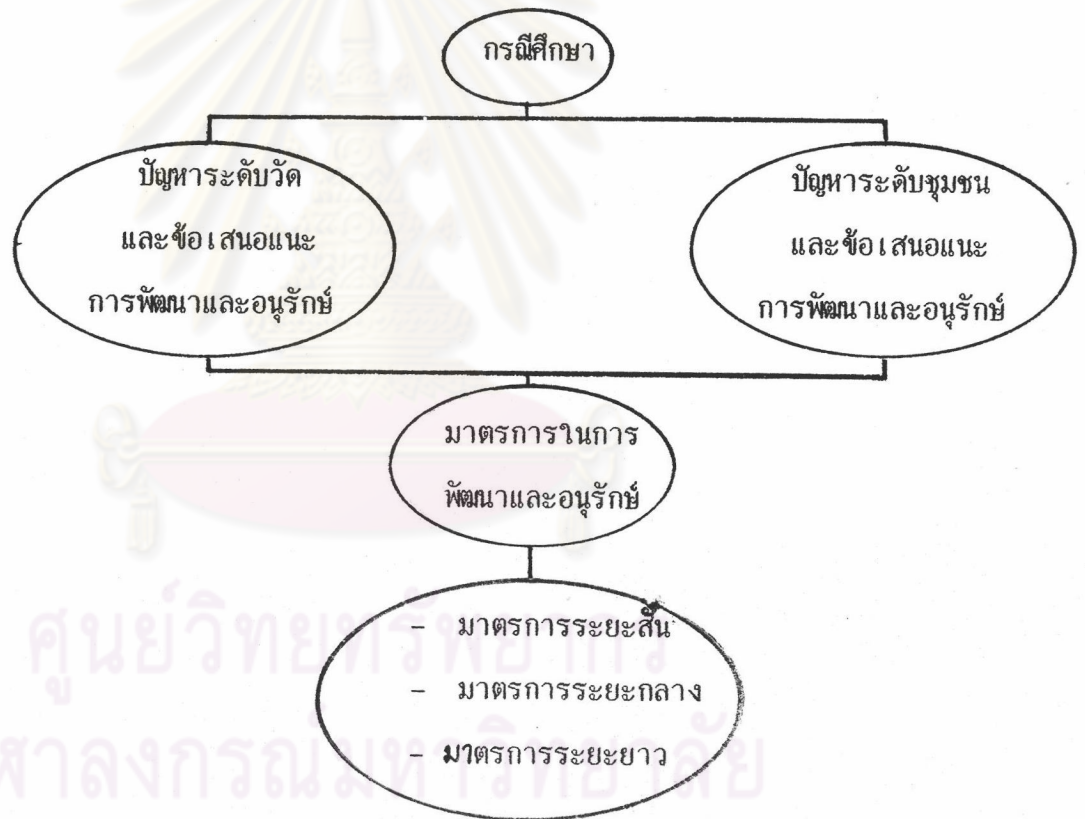
ในการพิจารณาเพื่อเสนอข้อเสนอแนะในการพัฒนาและอนุรักษ์วัดซึ่งเป็นกรณีศึกษาทั้ง 5 วัด ได้แบ่งความสำคัญออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ในระดับวัดและในระดับชุมชนโดยจะลำดับความสำคัญของแต่ละประเด็นปัญหาของแต่ละวัดตามผลการประเมินค่าของสภาพปัญหาทั้ง 2 ระดับจากบทที่ 4

1. ข้อเสนอแนะการพัฒนาและอนุรักษ์ในระดับวัด แก้ไขปัญหาเฉพาะส่วนตามระดับความรุนแรงของปัญหาที่ศึกษาพบในบทที่ 4
2. ข้อเสนอแนะการพัฒนาและอนุรักษ์ในระดับชุมชน เป็นการแก้ไขปัญหาสภาพแวดล้อมโดยรวมที่พบเห็น และเป็นแนวทางฟื้นฟูสภาพความสัมพันธ์ที่ดีให้แก่วัดและชุมชน

โดยปัญหาทั้ง 2 ระดับได้ออกแบบเสนอแนะปรับปรุงประเด็นปัญหาเพื่อการพัฒนาและอนุรักษ์ไปพร้อมกัน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภูมิที่ 5-1 แสดงแนวทางการพิจารณาในการพัฒนาและอนุรักษ์วัดจากกรณีศึกษา

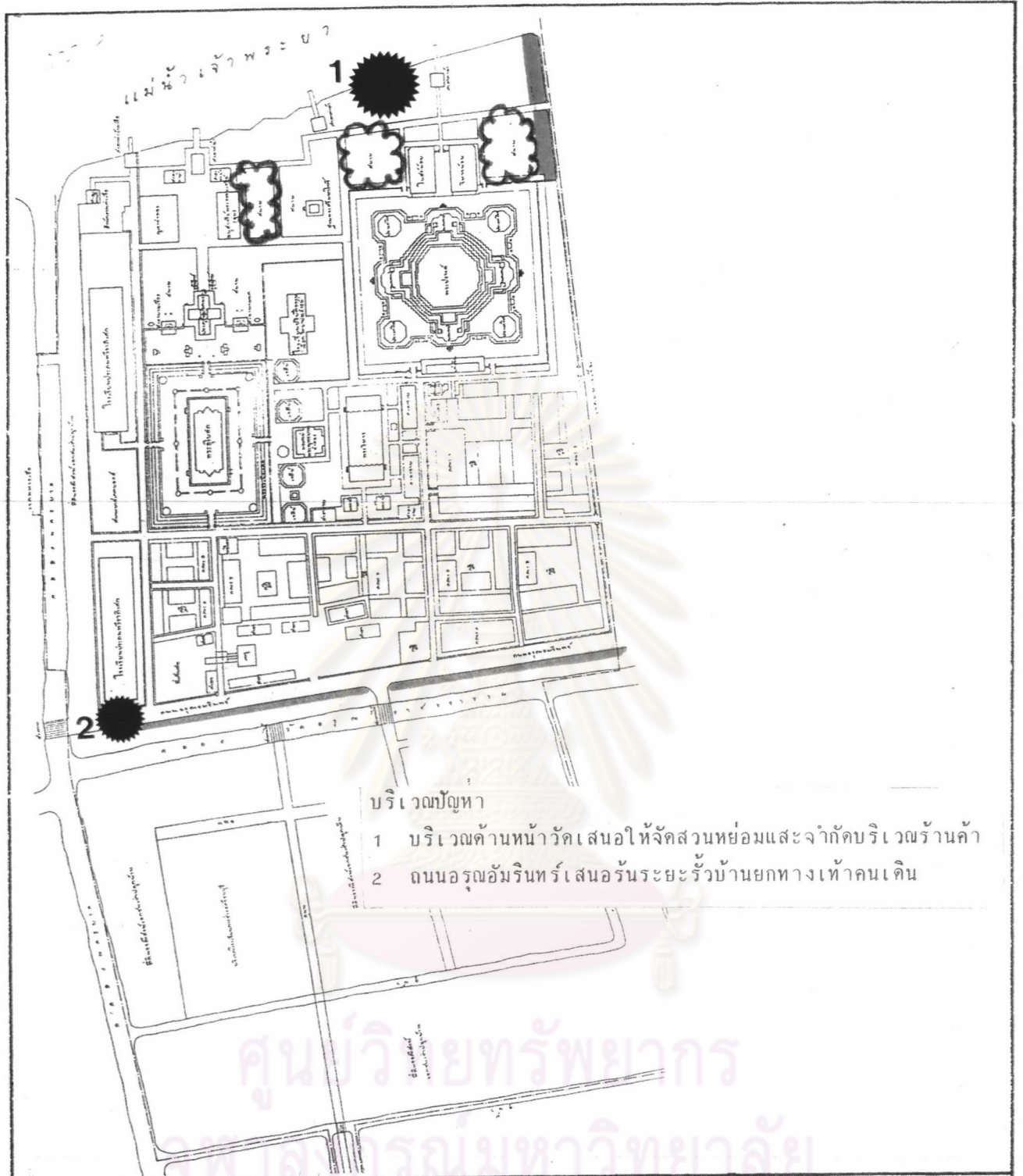

1) วัดในเขตเมืองเก่า

ปัญหาและข้อเสนอแนะการพัฒนาและอนุรักษ์วัดอรุณราชวราราม

ปัญหาในระดับวัดตามระดับความรุนแรง	ข้อเสนอแนะ
ปัญหาการใช้ที่ดิน	- ยกเลิกการใช้พื้นที่เปิดโล่งทำการค้าหาบเร่ แผงลอย - จัดตั้งจุดให้บริการ การค้าให้แก่กักท่องเที่ยว
ปัญหาภูมิทัศน์	ที่เหมาะสม - ปรับปรุงแก้ไขปัญหาสภาพภูมิทัศน์ โดยเน้น ความสวยงามของสถาปัตยกรรมที่สง่างาม กำจัดสิ่งทำให้เกิดทัศนอุจาด
ปัญหาการใช้พื้นที่โล่ง	- ปรับปรุงเป็นสวนหย่อมขนาดย่อย ๆ จัดหาเก้าอี้ นั่งพักผ่อนวางเป็นระยะ ๆ
ปัญหาความแออัด	- ยกเลิกการค้า หาบเร่ แผงลอย
ปัญหาความมีระเบียบ	- พื้นที่การค้าควรจัดให้เป็นสัดส่วน และไม่ให้มี เกินกว่าที่กำหนด - จัดที่จอดรถจักรยานยนต์นอกเขตพุทธาวาส - จัดที่ตั้งตู้โทรศัพท์ในจุดที่เหมาะสม
ปัญหามลภาวะ	- กำจัดปัญหาสิ่งแวดล้อม, ปรับปรุง, รณรงค์ความ สะอาดในเขตพุทธาวาสและสังฆาวาส - จัดสร้างถังเก็บขยะ เผาขยะให้มากขึ้น - ทางเทศบาลควรเพิ่มกำลังในการจัดเก็บขยะ
ปัญหากิจกรรมภายในวัด อื่น ๆ ปัญหาโจรกรรม	- ควรมีการส่งเสริมประชาสัมพันธ์เมื่อมีกิจกรรม พิเศษให้มากขึ้น - จัดกิจกรรมในด้านศิลปวัฒนธรรม เช่น นำชม ให้ความรู้ทางด้านสถาปัตยกรรมไทย หรือจัดการ แสดงแสงสีเสียงชีวิตไทยต้นกรุงรัตน โกสินทร์ ฯลฯ โดยมีชุมชนเป็นหลักในการให้ความร่วมมือ - เพิ่มอำนาจให้แก่ตำรวจท่องเที่ยว - ปัญหาโจรกรรมสืบเนื่องมาจากผู้ค้าขาย ของระลึกประพฤติกุฎี หากมีมาตรการห้าม การขายของก็จะช่วยลดปัญหานี้ไปได้
ปัญหาการเข้าถึง, การสัญจร ปัญหาความเสื่อมโทรมของสถาปัตยกรรม และศิลปกรรม	- พิจารณาจัดหาที่จอดรถโดยเสนอให้จอดรถ บริเวณถนนอรุณอมรินทร์ตัดใหม่ - ควรมีมาตรการการบูรณะวัดอย่างต่อเนื่อง ตลอดไป ไม่รอนจนศิลปวัตถุ, โบราณสถาน ชำรุดทรุดโทรมเสียหายมากแล้วจึงค่อยบูรณะ - จัดโครงการทำนุบำรุงวัดโดยใช้นักศึกษา โบราณคดี หรือนักศึกษาศิลปะไทย ฯลฯ ร่วมโครงการ

ปัญหาในระดับชุมชนตามระดับความรุนแรง	ข้อเสนอแนะ
<p>ปัญหาการใช้พื้นที่โล่ง</p> <p>อื่น ๆ (ยาเสพติด, ยาสูบ, เด็กเล็ก)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - กำจัดซากกรรงเก่าเพื่อเปิดพื้นที่ให้เป็นที่พักผ่อนสำหรับวัดและเข้ามาในพื้นที่ถนน - จัดโครงการอบรมเยาวชนภาคฤดูร้อนร่วมกับวัด - จัดตั้งศูนย์ดูแลเด็กเล็กโดยเก็บค่าบริการต่ำ - จัดชั้นเรียนวิชาชีพ, วิชาชีพแก่เยาวชน
<p>ปัญหาภูมิทัศน์</p>	<ul style="list-style-type: none"> - รมรงค์ให้ความร่วมมือในการตั้งร้านค้าแบบเร่งผลอย ในจุดที่มีความเหมาะสม
<p>ปัญหาความเสื่อมโทรมของชุมชน</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ทำการปรับปรุงที่ ๆ สามารถเป็นแหล่งมั่วสุมของเยาวชน - จัดโครงการพัฒนาชุมชนโดยตั้งกรรมการรับผิดชอบ โดยมีการจัดกิจกรรมเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง
<p>ปัญหาการใช้ที่ดิน</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ควบคุมกิจการอยู่ช่อมรดไม่ให้ขยายตัวออกมาสู่พื้นที่สาธารณะ
<p>ปัญหาการเข้าถึง, การสัญจร</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ช่นระยะรั้วบ้านเพื่อให้มีทางเท้าคนเดินเป็นการป้องกันอันตรายจากขบวนซึ่งวิ่งชิดขอบทางมากเกินไป - จัดปรับปรุงสภาพป้ายหยุดรถประจำทางให้มีความเด่นชัดเพื่อความปลอดภัย
<p>ปัญหาความแออัดของชุมชน</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ควบคุมการต่อเติมก่อสร้างอาคาร บ้านเรือนในชุมชน
<p>ปัญหาความมีระเบียบ</p>	<ul style="list-style-type: none"> - จัดระเบียบกฎเกณฑ์การตั้งวางสิ่งของแผงลอยร้านค้าให้อยู่ในจุดที่เหมาะสม

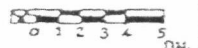

การศึกษาเพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาและอนุรักษ์วัดในกรุงเทพมหานคร

แสดง : ปัญหาทางกายภาพและข้อเสนอแนะ

แผนที่ 5-1

สัญลักษณ์ บริเวณปัญหา

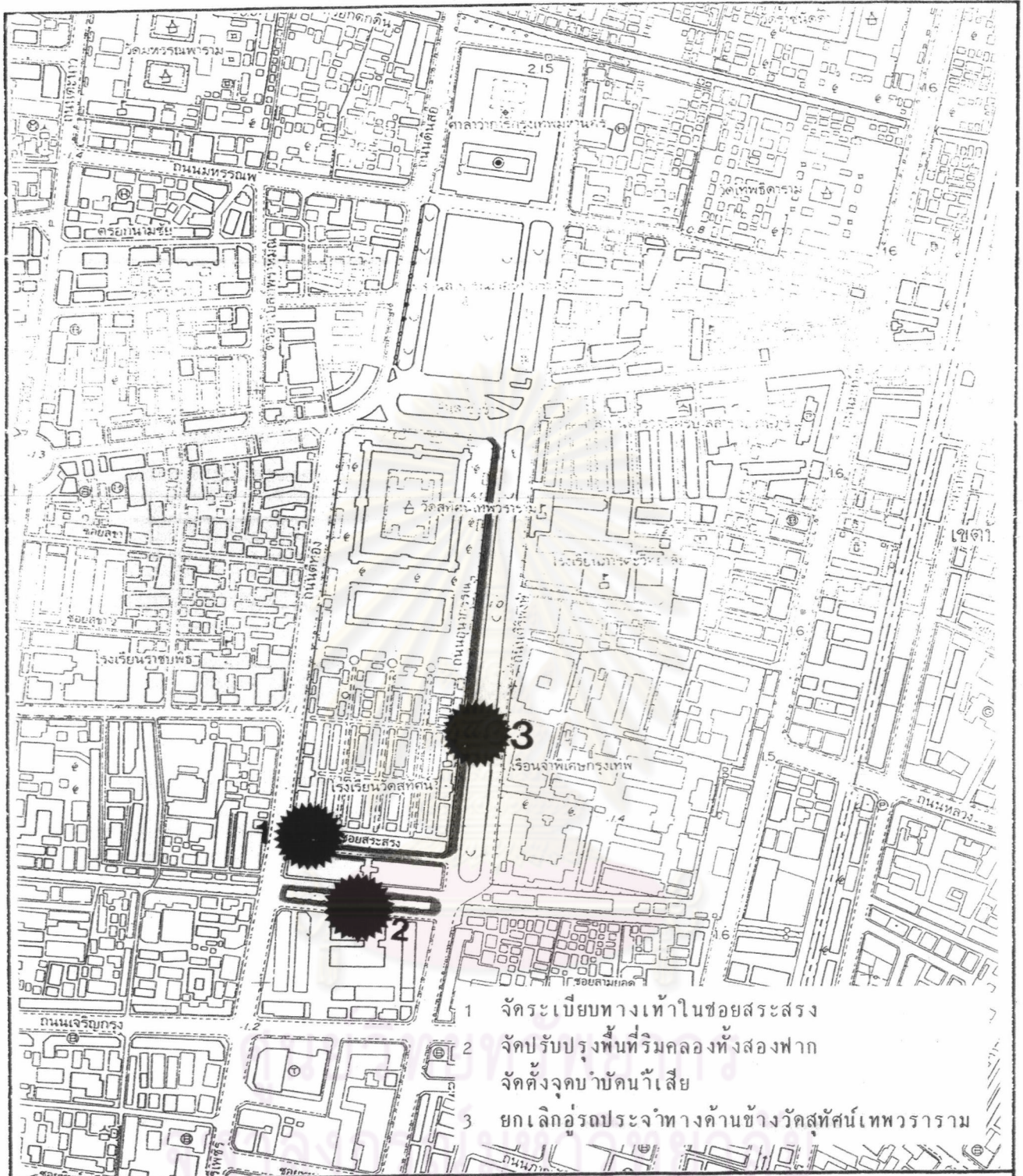

2) วัดในเขตพหุวัฒนธรรม

ปัญหาและข้อเสนอแนะการพัฒนาและอนุรักษ์วัดสุทัศน์เทพวราราม

ปัญหาในระดับวัดตามระดับความรุนแรง	ข้อเสนอแนะ
ปัญหาความเสื่อมโทรมของสถาปัตยกรรม และ ศิลปกรรม	- ควรจัดให้มีโครงการทำนุบำรุงวัดอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นการสงวนรักษาโบราณสถาน ซึ่งนับวันจะมีสภาพทรุดโทรมลงเรื่อย ๆ
ปัญหาการใช้ที่ดิน	- ออกกฎควบคุมการตั้งสิ่งของรुक้าที่วัดของอาคารพาณิชย์ ซึ่งอยู่ติดกับหลังวัดและหันด้านหลังของตึก เปิดประตูเข้าออกสู่ภายในวัดได้

ปัญหาในระดับชุมชนตามระดับความรุนแรง	ข้อเสนอแนะ
ปัญหาความเสื่อมโทรมของชุมชน	- จัดให้มีโครงการฟื้นฟูชุมชนเพื่อความน่าอยู่ โดยขอความร่วมมือจากคนในชุมชน
ปัญหาความแออัดของชุมชน	- ควบคุมการต่อเติมอาคาร การตั้งสิ่งกีดขวางรुक้าพื้นที่ถนน
ปัญหามลภาวะ	- ขกเลิกการค้าขายอาหารบริเวณด้านหนึ่งเท่าริมคลอง ทั้ง 2 ด้าน พื้นที่ถนน
ปัญหาความมีระเบียบ	- จัดตั้งร้านขายอาคารที่ริมคลองด้านใดด้านหนึ่งเท่านั้น และไม่ให้อรูก้าพื้นที่ถนน
ปัญหากิจกรรมระหว่างวัดและชุมชน	- จัดกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรม โดยใช้วัดเป็นสถานที่ โดยประสานความร่วมมือจากประชาชน
ปัญหาภูมิทัศน์	- จัดตั้งกระถางต้นไม้ด้านในชอยสระสง และบริเวณริมคลองทั้งสองฟาก แต่ควรคำนึงถึงความมีระเบียบเป็นหลัก
ปัญหาการใช้พื้นที่โล่ง	- พัฒนาพื้นที่โล่งด้านข้างวัดสุทัศน์ซึ่งใช้เป็นที่จอดรถในปัจจุบัน ให้เพิ่มความเป็นพื้นที่สีเขียวมากขึ้นกว่าเดิม - ควรยกเลิกอรูก้าประจำทางบริเวณสวนพักผ่อนด้านข้างวัดสุทัศน์เพื่อให้ความเป็นระเบียบ

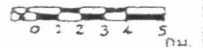
- 1 จัดระเบียบทางเท้าในชอยสระสรง
- 2 จัดปรับปรุงพื้นที่ริมคลองทั้งสองฟาก
จัดตั้งจุดบำบัดน้ำเสีย
- 3 ยกเลิกอุ้งรถประจำทางด้านข้างวัดสุทัศนเทพวราราม

การศึกษาเพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาและอนุรักษ์วัดในกรุงเทพมหานคร

แสดง : ปัญหาทางกายภาพและข้อเสนอแนะ

แผนที่ 5-2

สัญลักษณ์ บริเวณปัญหา

3) วัดในเขตธุรกิจ

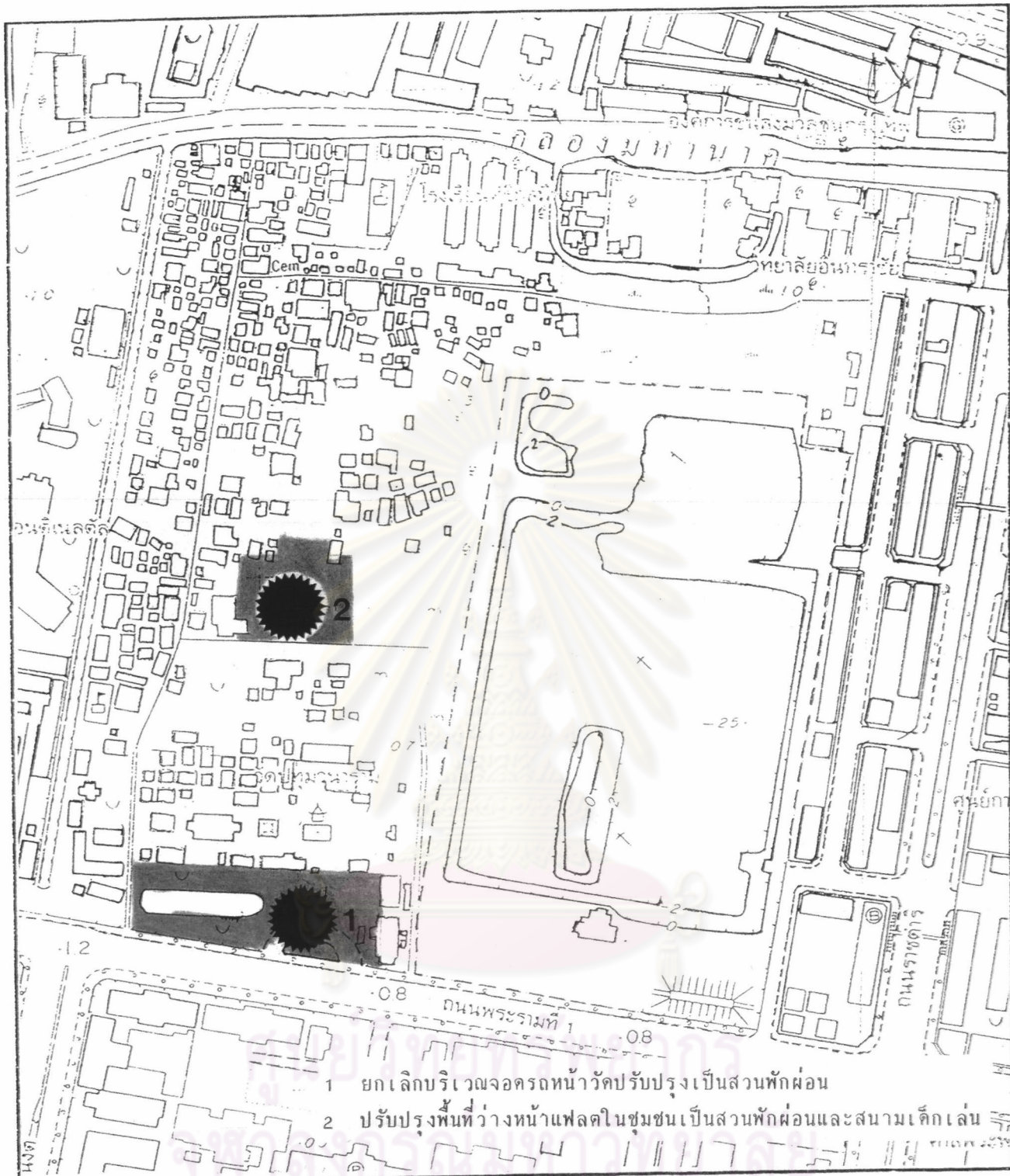
ปัญหาและข้อเสนอแนะการพัฒนาและอนุรักษ์วัดปทุมวนาราม

ปัญหาในระดับวัดตามระดับความรุนแรง	ข้อเสนอแนะ
ปัญหาการใช้พื้นที่โล่ง	- เสนอให้ยกเลิกการใช้พื้นที่โล่งเพื่อการจอดรถ - ปรับปรุงพื้นที่โล่งเป็นสวนพักผ่อนโดยเปิดมุมมองด้านหน้าวัดให้โล่งโปร่งตามากกว่าที่เป็นอยู่
ปัญหาความเสื่อมโทรมของสถาปัตยกรรมและศิลปกรรม	- จัดโครงการประสานความร่วมมือกับคนในชุมชนเพื่อการบูรณะวัดโดยจัดหาผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ในการซ่อมแซมบูรณะอย่างง่าย ๆ เพื่อถ่ายทอดความรู้ให้แก่คนในชุมชน
ปัญหากิจกรรมภายในวัด	- จัดโครงการเสริมความรู้ด้านต่าง ๆ ให้แก่ผู้สนใจในชุมชน เช่น ฝึกหัดวิชาชีพ ศิลปหัตถกรรม
ปัญหาการใช้ที่ดิน	- ปรับปรุงพื้นที่ที่เป็นบริเวณห้องสมุดให้มีความร่มรื่นโดยจัดหาพืชพรรณไม้มาประดับตกแต่ง
ปัญหาภูมิทัศน์	- หลีกเลี่ยงสภาพตึกสูงล้อมรอบด้วยการปลูกพรรณไม้ทั้งขนาดเล็กใหญ่เพื่อเพิ่มความร่มรื่น
ปัญหาการเข้าถึง การสัญจร	- ยกเลิกคิวรถตู้หน้าวัด บนทางเท้า
ปัญหาความมีระเบียบ	- ควรมีกฎระเบียบในการรักษาความสะอาดบริเวณกุฏิสงฆ์ให้มากขึ้น
ปัญหามลภาวะ	- สนับสนุนกิจกรรมรักษาความสะอาดอย่างต่อเนื่องโดยใช้บุคลากรภายในวัด

ศูนย์วิจัยและพัฒนา
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปัญหาในระดับชุมชนตามระดับความรุนแรง	ข้อเสนอแนะ
ปัญหาความเสื่อมโทรมของชุมชน	- จัดการรณรงค์เพื่อพัฒนาชุมชนในด้านการซ่อมแซมที่พักอาศัยโดยอาศัยแรงงานจากคนในชุมชน
ปัญหาความแออัดของชุมชน	- ควบคุมการก่อสร้างต่อเติมที่พักอาศัย และร้านค้า
ปัญหากิจกรรมระหว่างวัดและชุมชน	- จัดกิจกรรมอบรมเยาวชนในหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาหรือศิลปวัฒนธรรม หรือเป็นกิจกรรมนันทนาการ เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมกับวัด
ปัญหาการใช้ที่ดิน	- ปรับปรุงพัฒนาที่พักอาศัยบริเวณแฟลต 3 หลัง - ควบคุมการตั้งร้านแผงลอยให้เป็นกลุ่ม ไม่กระจายกระจายทั่วไปในชุมชน
ปัญหาภูมิทัศน์	- ปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์บริเวณพื้นที่โล่งด้านข้างแฟลต 3 หลังเป็นพื้นที่นันทนาการรอบข้าง
ปัญหาการเข้าถึง การสัญจร ปัญหาความมีระเบียบ	- ห้ามร้านค้าแผงลอยตั้งรูก่้างทางเดินภายในชุมชน - จัดตั้งกฎการจัดระเบียบร้านค้าในกลุ่ม บริเวณร้านค้าขายอาหาร
ปัญหามลภาวะ	- จัดตั้งถังขยะในชุมชนให้มีปริมาณมากขึ้น - เทศบาลควรเพิ่มปริมาณการเก็บขยะ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

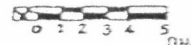

การศึกษาเพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาและอนุรักษ์วัดในกรุงเทพมหานคร

แสดง : ปัญหาทางกายภาพและข้อเสนอแนะ

แผนที่ 5-3

สัญลักษณ์ บริเวณปัญหา

4) วัดในเขตศูนย์กลางขนาดย่อม

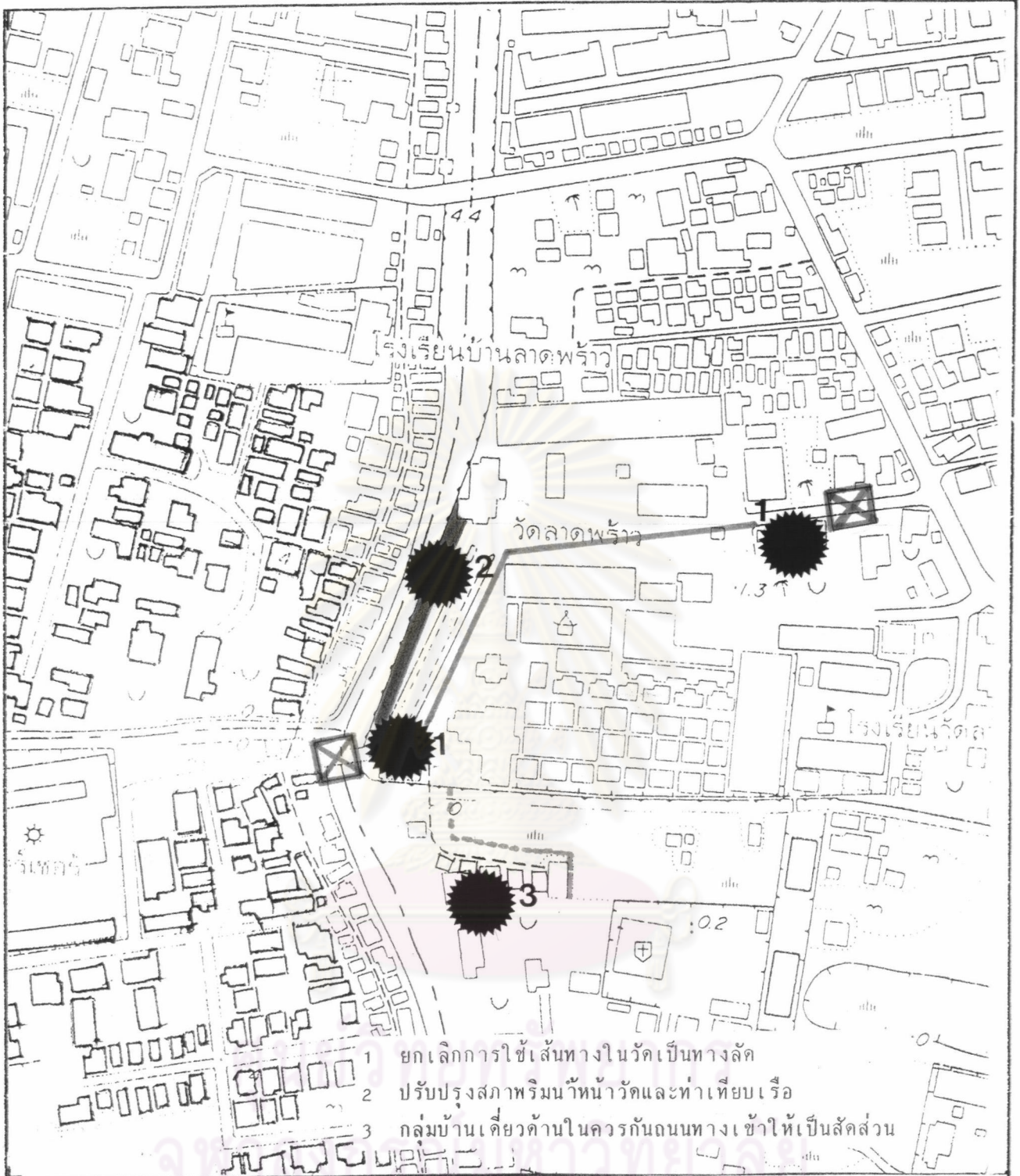
ปัญหาและข้อเสนอแนะการพัฒนาและอนุรักษ์วัดลาดพร้าว

ปัญหาในระดับวัดตามระดับความรุนแรง	ข้อเสนอแนะ
ปัญหาการเข้าถึง การสัญจร	- เสนอแนะให้ยกเลิกใช้วัดเป็นทางผ่านเข้าออกเป็นทางลัด ให้ใช้เส้นทางนอกเพียงสายเดียว
ปัญหาความเสื่อมโทรมของสถาปัตยกรรมและศิลปกรรม	- จัดกลุ่มพระสงฆ์และฆราวาสในชุมชนทำการสำรวจสภาพสถาปัตยกรรมในวัดเพื่อจัดระบบการบูรณะ โดยขอความร่วมมือจากชุมชนเป็นหลัก
ปัญหาการใช้ที่ดิน ปัญหาภูมิทัศน์	- ยกเลิกการใช้พื้นที่ริมคลองค้าขายอาหารเพื่อจัดทำทางเข้าออกของกลุ่มบ้านเดี่ยวด้านข้างจัดให้แยกออกจากเขตวัด - ควบคุมการปลูกสร้างอาคารสรอบบริเวณวัดในรัศมี 200 เมตร - จัดทำท่าจอดรับส่งเรือโดยสารโดยออกแบบให้เหมาะสมกับเป็นจุดขึ้นลงที่ท่าหน้าหน้าวัด
ปัญหาความแออัด	- ควบคุมสิ่งปลูกสร้างที่จะเกิดขึ้นใหม่โดยบริเวณรอบวัด
ปัญหาความมีระเบียบ	- จัดตั้งมาตรการ ข้อห้ามในการวางสิ่งของหรือทำการค้าในบริเวณวัด
ปัญหามลภาวะ	- เพิ่มปริมาณถังขยะตามจุดต่าง ๆ ให้มากขึ้น - ขอความร่วมมือเทศบาลในการจัดเก็บขยะ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปัญหาในระดับชุมชนตามระดับความรุนแรง	ข้อเสนอแนะ
ปัญหาการเข้าถึง การสัญจร	- ยกเลิกเส้นทางลัดที่ผ่านเข้าวัด โดยผ่านทางหน้าชุมชน เพื่อลดปัญหาการจราจร
ปัญหาความเสื่อมโทรมของชุมชน	- จัดตั้งกรรมการพัฒนาชุมชนเพื่อช่วยสนับสนุนการฟื้นฟูสภาพชุมชนโดยอาศัยความร่วมมือจากคนในชุมชน
ปัญหาการใช้ที่ดิน	- ควบคุมการก่อสร้างอาคารพาณิชย์ และอาคารสูงเพื่อพักอาศัยในชุมชน
ปัญหาภูมิทัศน์	- ปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์บริเวณริมคลองทั้ง 2 ข้าง โดยเน้นความเป็นธรรมชาติ
ปัญหาการใช้พื้นที่โล่ง	- ชุมชนใช้พื้นที่โล่งในบริเวณวัด ดังนั้นจึงควรปรับปรุงสภาพพื้นที่ให้มีความสวยงาม สะอาด
ปัญหาความแออัด	- ควบคุมการก่อสร้างอาคารพาณิชย์บริเวณชุมชน - ควบคุมจำกัดปริมาณร้านค้าย่อย แผงลอย หาบเร่
ปัญหาความมิระเบียบ	- ขอความร่วมมือร้านค้าหาบเร่ในการจัดวางของให้มีความเป็นระเบียบ
ปัญหามลภาวะ	- จัดตั้งวางขยะให้เพิ่มมากขึ้น - เทศบาลควรจัดเก็บขยะให้บ่อยครั้งขึ้น - จัดตั้งจุดบำบัดน้ำเสียในคลองวัดลาดพร้าว

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

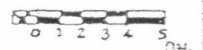

การศึกษาเพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาและอนุรักษ์วัดในกรุงเทพมหานคร

แสดง : ปัญหาทางกายภาพและข้อเสนอแนะ

แผนที่ 5-4

สัญลักษณ์ บริเวณปัญหา

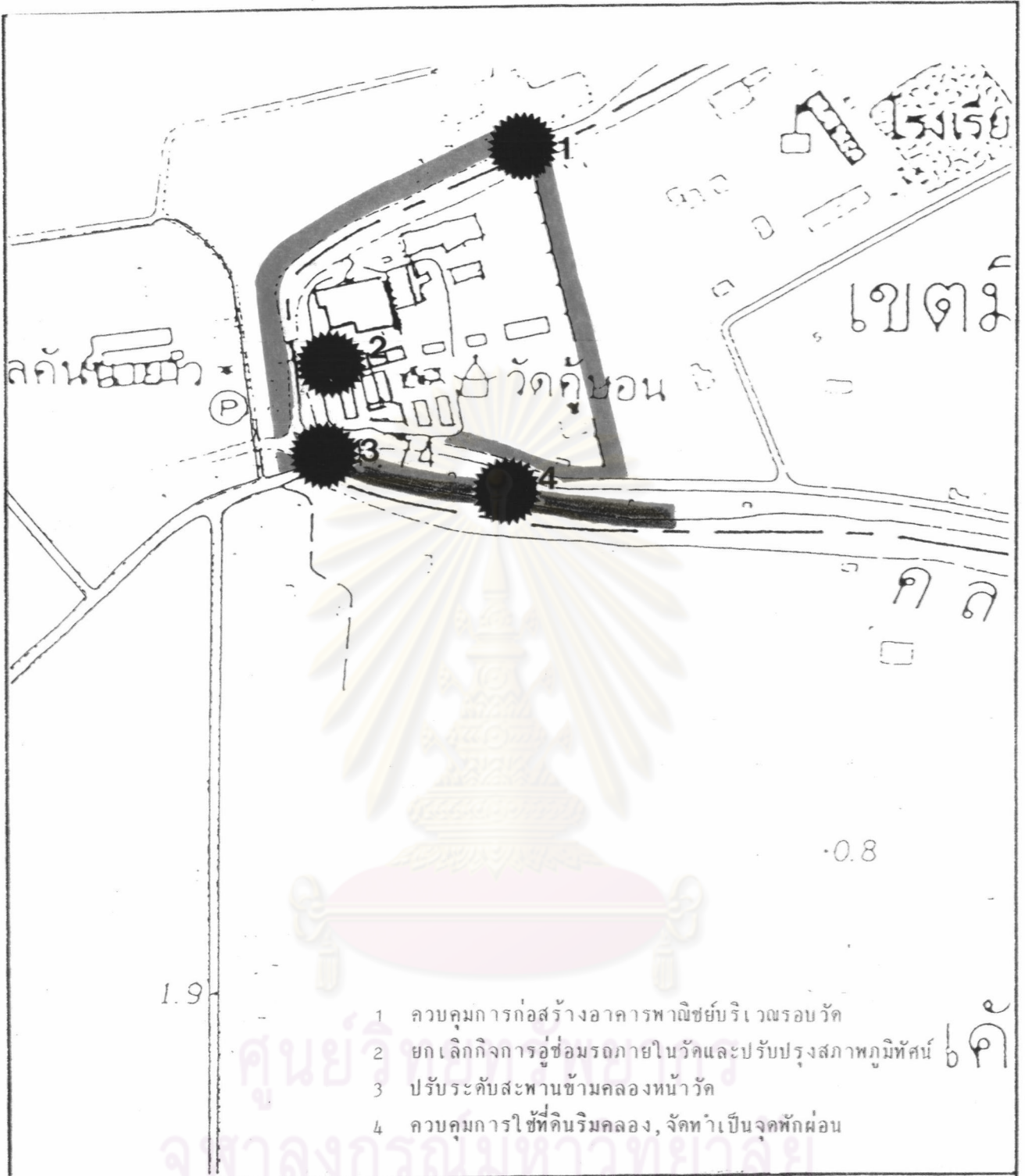
5) วัดในเขตพักอาศัยชุมชนเมือง

ปัญหาและข้อเสนอแนะการพัฒนาและอนุรักษ์วัดคู่บ่อน

ปัญหาในระดับวัดตามระดับความรุนแรง	ข้อเสนอแนะ
ปัญหาการใช้ที่ดิน ให้ยกเลิกกิจการอยู่ช่อมรดกภายในวัด	- ควบคุมการก่อสร้างอาคารพาณิชย์บริเวณด้านหน้าวัดและบริเวณโดยรอบ โดยจำกัดความสูงไม่เกิน 4 ชั้น ต่อระยะห่าง 200 เมตร
ปัญหาการเข้าถึง การสัญจร	- ยกเลิกการให้เช่าอาคารสถานที่ภายในวัดทำอยู่ช่อมรดก - แบ่งแยกเขตที่ดินของวัดโดยทำอาณาเขตที่ชัดเจน - ปรับสภาพถนนด้านหน้าวัด
ปัญหามลภาวะ	- จัดตั้งจุดบำบัดน้ำเสียบริเวณคลองด้านหลังวัดดำเนินการขุดลอกคลองที่มีความตื้นเขิน และกำจัดผักตบชวาซึ่งทำให้เกิดมลภาวะ
ปัญหาภูมิทัศน์	- ทำการปรับระดับสะพานข้ามคลองหน้าวัด ซึ่งมีระดับสูงเกินไป - ปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์บริเวณริมคลองด้านหน้าและด้านหลังวัด - กำจัดซากกรอดและเครื่องขนค้เก่าในบริเวณวัดให้หมดไป
ปัญหาความเสื่อมโทรมของสถาปัตยกรรมและศิลปกรรม	- จัดตั้งกรรมการชุมชนร่วมกับพระภิกษุ และขอความร่วมมือจากหน่วยราชการ เช่น กรมศาสนา กรมศิลปากรจัดทำแผนบูรณะวัด
ปัญหาความแออัด	- จัดปรับปรุงสภาพศาลาทำน้ำ ศาลาการเปรียญเป็นกรณีพิเศษ - ควบคุมการก่อสร้างอาคารใหม่ในบริเวณวัดให้เหมาะสมและมีรูปแบบสอดคล้องกับสถาปัตยกรรมที่มีอยู่แล้ว
ปัญหาความมีระเบียบ	- ยกเลิกตลาดนัดภายในบริเวณวัด - จัดพื้นที่ค้าขายบริเวณริมคลองทางทิศตะวันออกด้านหน้าวัดโดยขนานกับแนวถนน ไม่รุกล้ำพื้นที่ถนน
ปัญหากิจกรรมภายในวัด	- ควรใช้ศาลาการเปรียญเป็นที่ชุมชนทำกิจกรรมเองชุมชน เช่น ประชุม อบรมเยาวชน - ส่งเสริมโครงการให้ความรู้ทางค่านต่าง ๆ แก่เยาวชนในชุมชน
อื่น ๆ (เด็กวัดมั่วสุม)	- ควรจัดกิจกรรมให้แก่เด็กวัดให้ทำสิ่งที่มีประโยชน์อื่น ๆ เช่น รมรงค์ทำความสะอาดวัด ปลูกต้นไม้ หรือจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาชีพ

ปัญหาในระดับชุมชนตามระดับความรุนแรง	ข้อเสนอแนะ
ปัญหาความมีระเบียบ	- จัดระเบียบร้านค้าบริเวณริมคลองและศาลาท่าน้ำหน้าวัดใหม่
ปัญหามลภาวะ	- จัดที่ตั้งเตาเผาขยะสำหรับชุมชน
ปัญหาการใช้ที่ดิน	- ดำเนินการบำบัดน้ำเสียจากชุมชนก่อนปล่อยลงสู่ลำคลอง - ควบคุมการก่อสร้างอาคารสูง อาคารพาณิชย์บริเวณริมถนนและรอบ ๆ วัดก่อนจะมีการก่อสร้างเพิ่มขึ้นโดยขาดการควบคุม
ปัญหาภูมิทัศน์	- ปรับปรุงสภาพแวดล้อมด้านข้างริมคลอง
ปัญหากิจกรรมระหว่างวัดและชุมชน	- ควรจัดโครงการความร่วมมือในการเผยแพร่ความรู้ด้านต่าง ๆ เช่น สาธารณสุข ศิลปวัฒนธรรมระหว่างชุมชนและวัด
ปัญหาการเข้าถึง การสัญจร	- ปรับปรุงสภาพถนนหน้าบริเวณวัดช่วงต่อลงจากสะพาน - เสนอปรับระดับสะพานข้ามคลองคู่ออนบริเวณหน้าวัด - กำจัดซากรถที่จอดอยู่ข้างทางบริเวณทางเข้าวัดซึ่งมีจำนวนมากเพื่อเปิดพื้นที่ถนนให้ผู้ใช้ประโยชน์เต็มที่
ปัญหาความเสื่อมโทรมของชุมชน	- ควรวางแผนป้องกันความเสื่อมโทรมของชุมชนแต่แรกโดยวางกฎระเบียบการใช้พื้นที่ให้มีความรัดกุม เข้มงวด

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

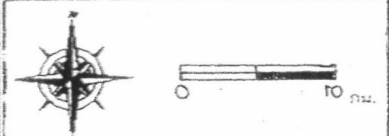

การศึกษาเพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาและอนุรักษ์วัดในกรุงเทพมหานคร

แสดง : ปัญหาทางกายภาพและข้อเสนอแนะ

แผนที่ 5-5

สัญลักษณ์ บริเวณปัญหา

สรุปและ เสนอแนะแนวทางการพัฒนาและอนุรักษ์วัดในกรุงเทพมหานคร

จากการศึกษาบทบาทของวัดต่อชุมชนและสภาพปัญหาในปัจจุบันของวัดในกรุงเทพมหานคร จากผลการศึกษานโยบายที่ 3 และบทที่ 4 ทำให้สามารถเข้าใจแนวมารวบรวมเป็นประเด็นปัญหาสำคัญ เพื่อนำมา เป็นพื้นฐานในการออกแบบเสนอแนะแนวทางการพัฒนาและอนุรักษ์วัดต่อไป โดยปัญหาที่เกี่ยวข้องในส่วนของการพัฒนาและอนุรักษ์วัดในกรุงเทพมหานครดังกล่าวมี 5 ประเด็น ปัญหาคือ

1. ประเด็นปัญหาการพัฒนาและอนุรักษ์วัด

ปัญหาการพัฒนาเมือง ซึ่งเป็นส่วนที่มีความสำคัญในการทำลายคุณค่าความงาม และเอกลักษณ์ของวัด ความสับสนในการใช้ที่ดินในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การพักอาศัย การพาณิชย์กรรม ทำให้เกิดความขัดแย้งต่อหน้าที่หลักทางศาสนาซึ่งเน้นในเรื่องของความสงบและเป็นที่พักทางด้านจิตใจ การเจริญเติบโตของเมืองอย่างรวดเร็วตั้งแต่อดีต การก่อสร้างอาคารสูง การรื้อถอนอาคารเก่า การรื้อถอนที่ดินวัด การจัดสรรที่ดินบริเวณวัดให้เข้าเพื่อกิจการต่าง ๆ เป็นเหตุให้วัดถูกบดบังทัศนียภาพและทำให้บริเวณข้างเคียงก่อตัวเป็นชุมชนแออัด วัดจึงเริ่มที่จะหมดความสำคัญลงไปเรื่อย ๆ เนื่องมาจากการขยายตัวของอาคารพาณิชย์สร้างใหม่ บ้านจัดสรร แหล่งใหม่ ๆ ที่ทางไกลจากกลางเมืองออกไป รูปแบบอาคารใหม่ ๆ ที่สร้างขึ้นวัดมักจะมีรูปแบบที่ใหม่เหมาะสมกับของเดิม การราชับบริเวณวัดเป็นพื้นที่จอดรถ ปริมาณการจราจรที่คับคั่งเกิดมลภาวะมาก ทำให้มีผลกระทบต่อสภาพสถาปัตยกรรม โบราณสถาน ความแออัดของผู้คนซึ่งทำให้เกิดปัญหาความสับสนและขาดระเบียบ ซึ่งให้เห็นว่า การพัฒนาเมืองนั้นขาดความคำนึงถึงความสำคัญของภูมิทัศน์เมือง และการดำรงรักษาเอกลักษณ์ประจำชาติ อีกทั้งการพัฒนาการท่องเที่ยวยังส่งผลให้เกิดความตื่นตัวในการปรับปรุงพื้นที่วัด เพื่อหาผลประโยชน์ทำให้วัดถูกทำลายความสง่างาม ซึ่งถือว่าผลติดตามจากการพัฒนาการท่องเที่ยว เป็นสาเหตุสำคัญในการทำลายสภาพแวดล้อมวัด

ปัญหาด้านกฎหมายและมาตรการ ความบกพร่องของกฎหมายและมาตรการและความหย่อนยานในการปฏิบัติบังคับใช้ทำให้เกิดประสิทธิภาพมีผลเสียต่อสภาพแวดล้อมวัดในปัจจุบัน กฎหมายดังกล่าว เช่น พระราชบัญญัติและกฎกระทรวงควบคุมอาคารและสิ่งก่อสร้างในเขตอนุรักษ์และ

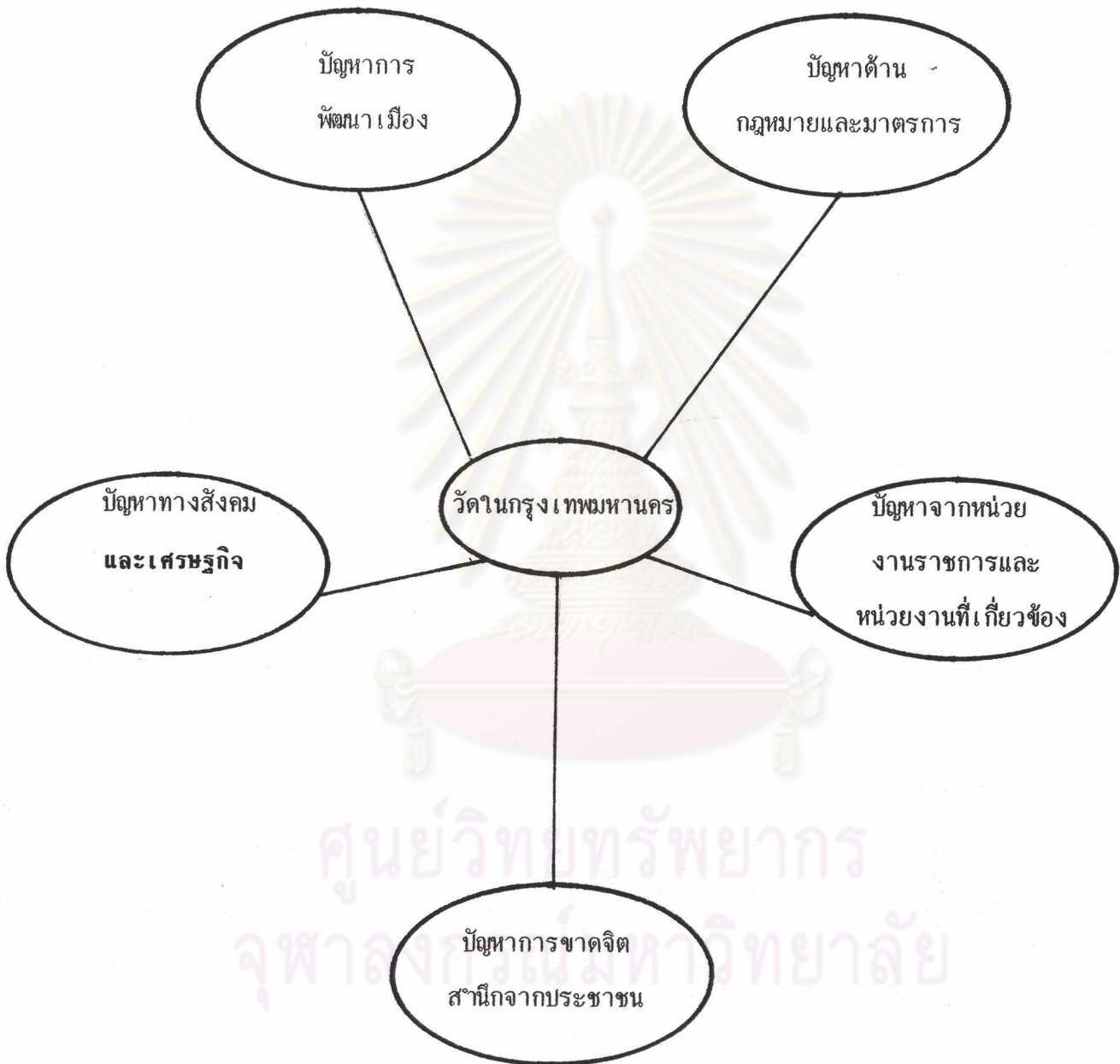
โดยรอบบริเวณวัดไม่สามารถควบคุมวัดต่าง ๆ ได้อย่างทั่วถึง ไม่มีกฎหมายที่รัดกุมและบทลงโทษที่รุนแรงต่อผู้เช่าที่ดินบริเวณวัดขาดกฎหมายรักษาสภาพแวดล้อมของบริเวณวัดโดยตรงและนอกจากนี้กระบวนการและขั้นตอนในการออกกฎหมายจนไปถึงการบังคับใช้มีความล่าช้าไม่ทันต่อเหตุการณ์ เพื่อนำมาปฏิบัติก็สายเกินไปทำให้ไม่ได้ประสิทธิภาพเต็มที่ และในส่วนของบทลงโทษของกฎหมายอนุรักษ์นั้นก่อนไม่มีความรุนแรงพอที่จะทำให้ประชาชนมีความกลัวเกรง

ปัญหาจากหน่วยงานราชการ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ความยุ่งยากซับซ้อนในระบบงานราชการทำให้เกิดความล่าช้าในการแก้ปัญหาเร่งด่วน ปัญหาความซับซ้อนของหน่วยงานที่ทำให้เกิดความสับสนในการปฏิบัติงานและติดต่อกับประชาชน ความประสานความร่วมมือในการทำงานระหว่างหน่วยงานต่อหน่วยงานและต่อประชาชนยังขาดความต่อเนื่องและไม่มีการจัดตั้งหน่วยงานเพื่อดูแลสภาพแวดล้อมที่มีประสิทธิภาพ

ปัญหาทางสังคมและ เศรษฐกิจ หน้าที่ใหม่ในการเป็นสถานที่ศึกษา สถานที่ท่องเที่ยวของวัด ทำให้เกิดบริการใหม่ติดตามมา เช่น ร้านอาหาร ที่จอดรถ ตลาดนัด ส่งผลให้สภาพภายในวัดมีความพลุกพล่านสับสนหมดความงามทางทัศนียภาพ ขาดความเงียบสงบ ค่าใช้จ่ายทางด้านต่าง ๆ ที่สูงขึ้นตามมา วัดจึงไม่อาจหลีกเลี่ยงการจัดเก็บผลประโยชน์จากที่ดินวัดได้ และอีกประการหนึ่ง คือ การที่คนมองไม่เห็นคุณค่าของวัด หมดความศรัทธาในสถาบันสงฆ์ก็ด้วยเหตุที่สงฆ์ปฏิบัติอันไม่ควร ซึ่งเป็นผลจากการบีบคั้นทางเศรษฐกิจ ปัญหาเหล่านี้ต่อเนื่องกันเป็นวัฏจักร ส่วนปัญหาทางการศึกษาในปัจจุบันก็ขาดการกระตุ้นเตือนในเรื่องของการรักษามรดกของชาติให้หมู่พระสงฆ์และประชากร

ปัญหาการขาดจิตสำนึกของประชาชน การแก้ไขปัญหาจะต้องใช้เวลาและมีความละเอียด ความรู้ความเข้าใจในคุณค่าของวัด ต้องอาศัยจิตสำนึกและการมองวัดในภาพพจน์ที่ดีก่อน สาเหตุใหญ่ 4 ประการดังกล่าวมาข้างต้นก็เป็นแรงกดดันให้คนมีความเอาใจใส่ต่อสภาพแวดล้อมน้อยลง ดังนั้น การปลูกฝังความสำนึกในหน้าที่พลเมืองในการช่วยปกป้องรักษามรดกของชาตินั้น ต้องอาศัยการอบรมและต้องการแรงสนับสนุนทั้งภาครัฐและเอกชน

แผนภูมิที่ 5-2 แสดงประเด็นปัญหาในการพัฒนาและอนุรักษ์วัด

มาตรการในการดำเนินการตามข้อเสนอแนะ

จากข้อเสนอแนะที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น สมควรที่จะมีมาตรการกำหนดระยะเวลาในการนำไปปฏิบัติโดยสามารถเลือกใช้ให้เหมาะสมกับปัญหาในแต่ละประเด็น เพื่อให้ผลในทางปฏิบัติสำเร็จได้ตามวัตถุประสงค์

1. มาตรการในระยะสั้น (ประมาณ 1-3 ปี)

การปรับปรุงสภาพองค์ประกอบภายในวัดที่มีความชำรุดทรุดโทรมทั้งความเสื่อมทรามตามกาลเวลาและธรรมชาติ หรือความเสื่อมทรามที่เกิดขึ้นจากมนุษย์เป็นผู้ทำลาย วัดสามารถดำเนินการบูรณะสถาปัตยกรรมและอาคารต่าง ๆ การรักษาความสะอาด การจัดระเบียบต่าง ๆ ซึ่งจะทำให้มีผลดีต่อวัดในระยะเวลายั่งยืน

- การปรับปรุงสภาพองค์ประกอบบริเวณวัดโดยจัดแบ่งเป็นเขต เร่งดำเนินการปรับปรุงสภาพองค์ประกอบเขตพุทธาวาส เขตสังฆาวาสและเขตจัดหาผลประโยชน์
- จัดการปรับปรุงสภาพองค์ประกอบภายในวัดที่มีความเสื่อมทรามและไม่เหมาะสมต่อลักษณะอาคารทางศาสนา
 - ในการดำเนินการทางวัดอาจเป็นผู้ดูแลเอง โดยมีหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องหรือการจัดตั้งขึ้นมาดูแลมรดกทางวัฒนธรรม โดยมีผู้เชี่ยวชาญต่าง ๆ ควบคุมดูแลและใช้ช่างในท้องถิ่น กลุ่มช่างที่มีฝีมือมาทำการบูรณะและปรับปรุง
 - ในการดำเนินการปรับปรุงจะต้องไม่ต่อเติมสิ่งอื่น ๆ เข้าไปที่ทำให้รูปแบบทางสถาปัตยกรรมและศิลปะกรรมเสีย และสามารถถอดถอนสิ่งที่ไม่เหมาะสมต่อองค์ประกอบภายในวัดออกได้
 - ควรมีการจัดการด้านผู้ดูแลสภาพองค์ประกอบภายในวัด โดยการว่าจ้างอาสาสมัครในชุมชน เพื่อช่วยในการอนุรักษ์ ดูแลรักษาหรือประชาสัมพันธ์
 - ห้ามตั้งวางหาบเร่แผงลอย ร้านค้าในบริเวณวัดและรอบนอกโดยเด็ดขาด
 - พระสงฆ์ที่พำนักในกุฏิควรออกกฐนระเบียบในการรักษาความสะอาดในกุฏิของแต่ละองค์ โดยแบ่งความรับผิดชอบ รวมไปถึงบริเวณรอบ ๆ กุฏิด้วย

- เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์แก่วัดและชุมชนควร เริ่มต้นจากโครงการให้ความช่วยเหลือทางการศึกษาแก่เยาวชนในชุมชนโดยเป็นการอบรมความรู้ทางประวัติศาสตร์ หรือศิลปะ นอกเหนือไปจากการอบรมทางพระพุทธศาสนาแก่เยาวชน และบุคคลที่สนใจ โดยเชิญวิทยากรที่มีความรู้ให้การอบรม

- การร่วมมือในเรื่องความสะอาดของวัดและชุมชนโดยมีผู้ประสานงานเป็นกลุ่มในการช่วยดูแลความสะอาด

2. มาตรการในระยะปานกลาง (ประมาณ 3-10 ปี)

เป็นการดำเนินการปรับปรุงสภาพแวดล้อมภายในวัด จากสภาพปัญหาหลักที่เกิดขึ้นกับวัดที่ต้องใช้ระยะเวลาในการดำเนินการ มีแนวทางการเสนอแนะดังนี้

ข้อเสนอแนะ

- ควรจัดให้มีการแบ่งแยกการใช้จ่ายเงินและแยกเขตจัดหาผลประโยชน์ออกจากเขตพุทธาวาสและสิ่งฆราวาสให้ชัดเจน โดยคำนึงถึงการก่อสร้างอาคารย่อย ตำแหน่งที่ตั้ง รูปทรง ลักษณะ วัสดุ สีที่ใช้ในการก่อสร้างอาคารใหม่ ๆ ภายในวัดด้วย

- สภาพองค์ประกอบทางกายภาพ อาคารที่เป็นองค์ประกอบหลักของวัด เช่น โบสถ์ วิหาร เจดีย์ ควรจะรักษาให้คงสภาพเดิมมากที่สุด ในกรณีที่ไม่จำเป็นไม่ควรซ่อมดัดแปลงหรือต่อเติมใด ๆ ทั้งสิ้น

- หากมีความจำเป็นต้องซ่อมแซมปรับปรุงอาคารที่เป็นองค์ประกอบของวัดควร จะกระทำโดยผู้ที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญในการอนุรักษ์ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม และสิ่งแวดล้อม

- รักษามุมมองของบริเวณที่สำคัญภายในวัด เพื่อให้เกิดทัศนภาพที่ดีโดยห้ามไม่ให้มีการก่อสร้างอาคารต่าง ๆ บดบังบริเวณโบสถ์ วิหาร เจดีย์ และทางเข้าหลัก

- ไม่ควรสร้างอาคารชั่วคราวหรืออาคารถาวรในวัด ควรเก็บรักษาสภาพและปรับปรุงให้มีพื้นที่สีเขียวให้มากที่สุด

- สำหรับวัดในบริเวณธุรกิจแออัด ซึ่งมีการกระจายตัวอยู่ในพื้นที่สำคัญกลางเมือง น่าที่จะนำมาปรับปรุงเป็นพื้นที่สีเขียวเพื่อภูมิทัศน์ที่งดงามของเมือง โดยการดูแลของคณาชุมชน

- การควบคุมอาคารการที่สร้างขึ้นใหม่ โดยใช้มาตรการควบคุมการใช้ที่ดิน เช่น การใช้กฎหมายควบคุมอาคาร การกำหนดระยะถอยร่นในบริเวณรอบวัด การป้องกัน การสร้างอาคารประชิดและบดบังวัดในเขตชานเมืองซึ่งกำลังขยายตัว แม้ว่าในความเป็นจริงนั้น เป็นเพียงการควบคุมมิให้มีสภาพปัญหาที่ร้ายแรงกว่าในปัจจุบันเท่านั้นเอง และในกฎหมายควบคุม นั้นก็ยังมีช่องว่างให้กระทำได้อีกหลายกรณี เช่น ความประพฤตินิยมของเจ้าพนักงานท้องถิ่น ช่องว่างในด้านระยะเวลาการออกใช้กฎกระทรวงควบคุมบริเวณวัด เป็นต้น

- สภาพแวดล้อมบริเวณรอบวัดไม่ว่าจะเป็นที่ของเอกชนหรือที่เช่าบริเวณวัดควร มีการควบคุมกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อก่อให้เกิดบรรยากาศที่ดี และไม่มีการรบกวนของผู้คนหรือ กิจกรรมต่าง ๆ ที่ไม่เหมาะสม

- ปรับปรุงทางเข้าหลักและทางเข้ารองโดยการรื้อถอนสิ่งบดบัง เพื่อให้เกิด ความสง่า และความเด่นชัดด้านแนวการมองเห็นและทัศนภาพที่ดีต่อชุมชนหรือย่านนั้น ๆ

- ทางวัดควรพยายามรักษาคุณค่าของวัดในบทบาทการเป็นที่พึ่งทางจิตใจ โดยการตระหนักถึงการรักษาสภาพแวดล้อมที่ดีให้กับบริเวณวัด ความสะอาด สงบเพื่อก่อให้เกิด บรรยากาศที่ดีในจิตใจของผู้พบเห็น และการประพฤติปฏิบัติของตัวพระสงฆ์ควรมีความสำรวม และเคร่งครัดต่อระเบียบปฏิบัติในทางพุทธศาสนา เพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีในการปลูกจิตสำนึกให้คน ในชุมชนมีความรักและหวงแหนในวัด ซึ่งเป็นที่รวบรวมของมรดกทางวัฒนธรรมรวมถึงภูมิปัญญา ชาวบ้าน ซึ่งจะเป็นผลทางอ้อมต่อการปลูกจิตสำนึกในการรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่ดีแก่คนในชุมชน

3. มาตรการในระยะยาว (ประมาณ 10-20 ปี)

จากสภาพปัญหาความแออัดและความเสื่อมโทรมของเมือง ส่วนหนึ่งเกิดจาก ปัญหาการใช้ที่ดินบริเวณวัด มาตรการในระยะยาวเพื่อเป็นการปรับปรุงทัศนียภาพของเมือง ซึ่งการแก้ไขนั้นเป็นเรื่องซับซ้อนโดยการรื้อถอนและเลิกการต่อสัญญาเช่าที่ดินของวัดในปัจจุบัน โดยคำนึงถึงคุณค่าของวัดที่มีให้กับเมืองในแง่ของพื้นที่ทางสาธารณะ พื้นที่สันตนาการ ส่วน สาธารณะขนาดย่อม หรือศูนย์วัฒนธรรมชุมชน

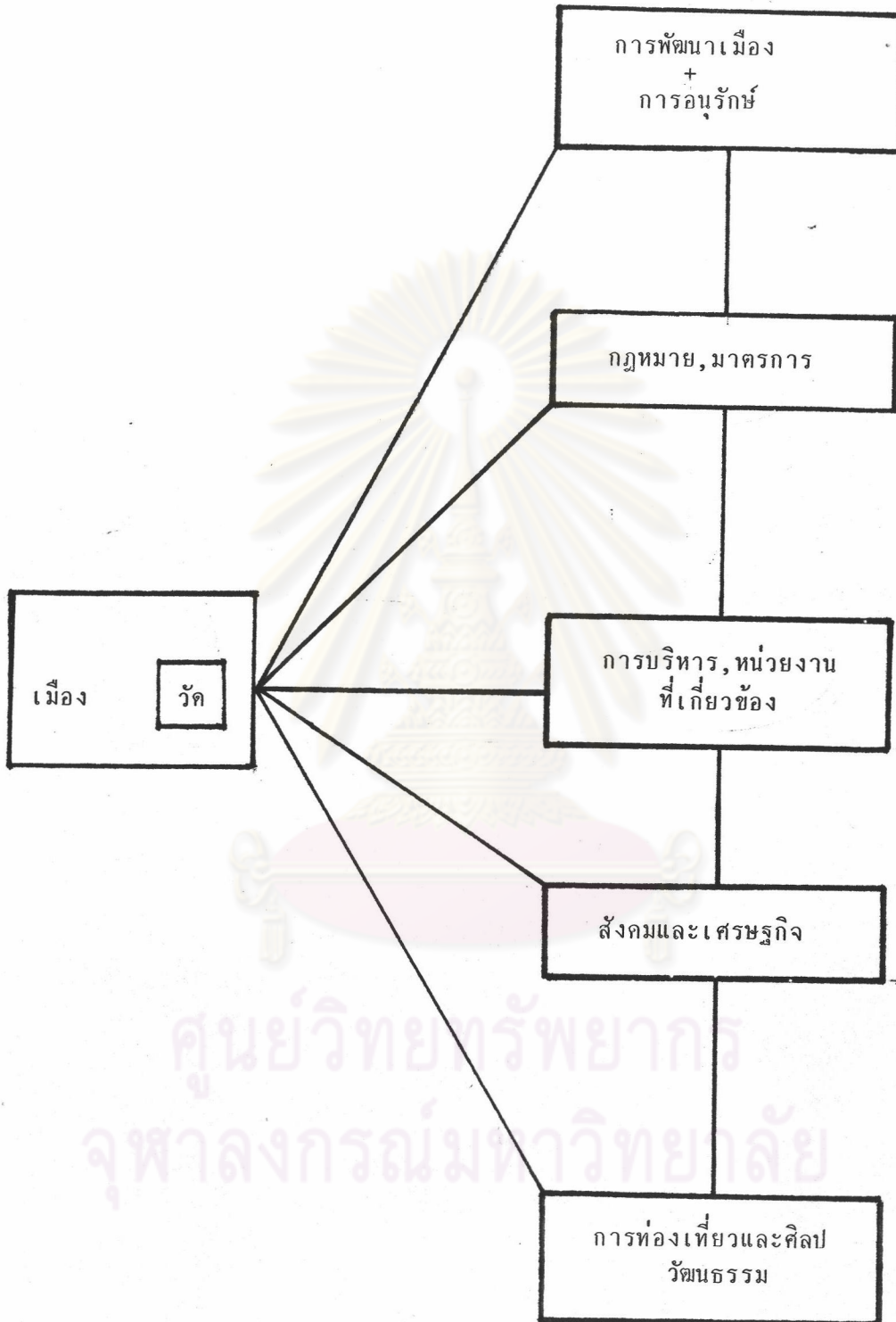
- จำกัด พยายามลด หรือเลิกกิจกรรมที่ไม่เกี่ยวข้องกับศาสนาออกจากบริเวณวัด
- รื้ออาคารและสิ่งก่อสร้างที่บดบังบริเวณวัดหรือไม่เหมาะสมออกเพื่อเปิดเป็น พื้นที่โล่งว่าง สำหรับกิจกรรมที่สำคัญของชุมชนหรือเป็นพื้นที่สันตนาการ ปลูกต้นไม้ใหญ่เพื่อ ความร่มรื่น และทัศนียภาพที่ดีของชุมชน

การพัฒนาและอนุรักษ์วัดในระดัเมือง

เนื่องจากการพัฒนาเมืองมีส่วนในการทำลายเอกลักษณ์ดั้งเดิมของเมืองในเชิงศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และสถาปัตยกรรม รวมไปถึง การใช้ดินที่และปะปนของพาณิชยกรรม อุตสาหกรรม และพักอาศัย อีกทั้งการเจริญเติบโตของเมืองเป็นไปในลักษณะไร้ขีดจำกัดและระเบียบกฎเกณฑ์ ส่งผลให้เนื้อเมืองแผ่ขยายไปรุกรามพื้นที่เกษตร ชุมชนชานเมืองสภาพแวดล้อม วัดที่ยังบริสุทธิ์อยู่ การรื้อถอนอาคารเก่า และปลูกสร้างอาคารใหม่มีการก่อสร้าง การสร้างอาคารพาณิชย์ตามแนวถนนเกือบทุกสายที่สำคัญในเขตเมือง ราคาที่ดินที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้อาคารราคาสูงเพิ่มขึ้น ปัญหาการบุกรุกที่ดินวัด และบริเวณที่วัดให้เช่าเพื่อการพาณิชย์ และการพักอาศัย ก่อให้เกิดการสูญเสียสารรูปของชุมชนเมืองกรุงเทพมหานครกระแสดังกล่าวพัฒนาเมืองก่อให้เกิดรูปแบบอาคารที่ไม่เหมาะสมกับย่านเก่าแก่ของเมือง ถนนที่แคบและขรุขระเร่งด่วน ปริมาณการจราจรหนาแน่น บริเวณวัดที่มีสถานศึกษา และย่านพาณิชยกรรมพักอาศัยหนาแน่นมาก นอกจากนี้ มลภาวะ การกีดกัน และ การระบายน้ำไม่ครอบคลุมชุมชนต่าง ๆ ในเขตเมืองอย่างเพียงพอ อาจกล่าวได้ว่าในการวางแผนเพื่อการพัฒนาขาดการคำนึงถึงการวางแผนงานด้านภูมิทัศน์เมืองซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เมืองมีเอกลักษณ์

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภูมิที่ 5-3 แสดงการพัฒนาและอนุรักษ์วัดในระดับเมือง

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นโยบายระดับเมือง เป็นนโยบายที่มีความสำคัญต่อรูปลักษณ์ของเมืองอย่างมาก และมีความละเอียดอ่อนต่อการดำเนินการปฏิบัติ เพราะมักจะขัดแย้งกันเสมอและจะเกิดขึ้นหรือเป็นไปในทิศทางใดนั้นขึ้นอยู่กับหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการวางแผนพัฒนาและอนุรักษ์ หากผู้วางแผนมีความเข้าใจและรู้ถึงคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรม ในกระบวนการพัฒนาเมืองในสาขาใด ๆ ก็ตามควรเน้นและคำนึงถึง ศาสนสถาน โบราณสถานเหล่านี้ด้วย ทั้งนี้เพราะกรุงเทพมหานครเป็นเมืองประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่า อีกทั้งยังเป็นเมืองหลวง จึงสมควรที่ผู้วางแผนพัฒนาเมืองคำนึงถึงคุณค่าเหล่านี้ให้มาก และในที่สุดภาพของเมืองกรุงเทพมหานครจะเป็นเมืองที่มั่งคั่งด้วยวัฒนธรรมซึ่งมีการพัฒนา และอนุรักษ์ที่ควบคู่กันไปได้อย่างไม่ขัดแย้ง จะทำให้ภาพรวมของเมืองมีบรรยากาศที่ดีขึ้น ทัศนียภาพของการดำเนินการพัฒนาและอนุรักษ์ควรจะดำเนินการไปพร้อม ๆ กันทุกด้าน ซึ่งสามารถแยกออกเป็นส่วนของวัดและส่วนของเมืองได้ดังนี้ คือ

วัด

1. การพัฒนาวัด

ก) แบ่งแยกเขตพุทธาวาสและสังฆวาสนอกจากเขตพาศิขยวาส และเขตสาธารณประโยชน์โดยเน้นให้เป็นสัดส่วน

ข) เน้นการใช้เขตสาธารณะของศาสนสถานในการสนองตอบความต้องการของชุมชน และมีการจำกัดควบคุมให้เกิดความพอดี เช่น บริเวณที่จอดรถ บริเวณที่เช่า เป็นต้น

ค) เร่งดำเนินการปฏิบัติตามกฎกระทรวงในการควบคุมสิ่งปลูกสร้างในบริเวณวัดโดยรอบรัศมี 100 เมตร ให้สัมฤทธิ์ผลมากที่สุด

ง) ส่งเสริมให้วัดมีความเป็นระเบียบเรียบร้อยและเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนและระดับเมือง

2. กฎหมายและมาตรการ

ก) ออกผังเฉพาะควบคุมการใช้ที่ดินบริเวณโบราณสถานศาสนสถาน และสภาพแวดล้อมบริเวณโดยรอบ

ข) กำหนดกิจกรรมที่เหมาะสมต่อการใช้ที่ดินบริเวณวัดและบริเวณโดยรอบวัด

3. การบริหาร/หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ก) เป็นตัวกลางในการเชื่อมการประสานงานระหว่างหน่วยงานราชการและในท้องถิ่น

ข) วัดมีหน้าที่ดูแลมรดกทางวัฒนธรรมภายในวัดให้อยู่ในสภาพสมบูรณ์ตามกาลเวลา

ค) ในการดำเนินการบูรณะ ปฏิสังขรณ์ต้องคำนึงถึงเทคนิคและรูปแบบในการอนุรักษ์ให้คงไว้ซึ่งคุณค่าทางโบราณคดี ประวัติศาสตร์ ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม

ง) ดำเนินการรวมกลุ่มชาวบ้านในชุมชนให้มีส่วนในการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมของศาสนสถาน และมีส่วนร่วมในการบูรณะปฏิสังขรณ์ศาสนสถานในชุมชน เพื่อให้เกิดความสำนึกและความภูมิใจมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน

4. สังคมและเศรษฐกิจ

ก) เป็นศูนย์กลางในการส่งเสริมเศรษฐกิจระดับชาวบ้าน และยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน เช่น เป็นตัวกลางตั้งสหกรณ์ภายในชุมชน เป็นผู้นำในการส่งเสริมอาชีพเฉพาะที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน

ข) ใช้ที่ดินที่เป็นกรรมสิทธิ์วัดในการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน

ค) เป็นผู้นำในการรณรงค์ปรับปรุงรักษาสภาพแวดล้อมของเมือง เช่น โครงการปลูกป่าในเมือง รักษาพื้นที่สีเขียว เพื่อเป็นปอดของเมือง เป็นที่ว่างของชุมชนภายในวัดให้อยู่ในสภาพสมบูรณ์ตามกาลเวลา เป็นต้น

ง) ศูนย์กลางทางศิลปวัฒนธรรมเผยแพร่ความรู้ทางวัฒนธรรมและวิชาชีพ

จ) ส่งเสริมให้จัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมพื้นฐานให้ประชาชนและเยาวชนในท้องถิ่นมีการแสดงออกและมีความภูมิใจของวัฒนธรรมของตนเอง

ฉ) ส่งเสริมให้วัดมีความสัมพันธ์กับชุมชน เช่น จัดแสดงงานศิลปะ จัดสัมมนา ส่งเสริมกิจกรรมหลักประเภทต่าง ๆ ให้แก่วัดที่มีศักยภาพในกิจกรรมประเภทนั้น ๆ

5. การท่องเที่ยวและศิลปวัฒนธรรม

ก) ควบคุมการปรับอาคารต่าง ๆ ภายในวัดให้มีความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม ในศาสนสถาน

ข) จัดให้มีป้ายบอกประวัติความเป็นมาวัด จัดทำเอกสารคู่มือชมวัดในรูปแบบ หมอนเวียนนำมาใช้ใหม่ จัดทำกล่องบริจาคเงินและการปรับปรุงสภาพแวดล้อมภายในวัด

ค) จัดสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการศึกษาให้เป็นระเบียบเรียบร้อย เช่น บริเวณที่จอดรถ บริเวณขายของที่ระลึก ที่โล่งว่าง บริเวณที่เช่า จุฬารวมกิจกรรม เป็นต้น

ง) จัดให้มีการเตรียมรายการบูรณะปฏิสังขรณ์ต่าง ๆ ก่อนและหลัง เพื่อช่วย ให้เกิดความสะดวกในการควบคุมสภาพแวดล้อมในวัด แก่องค์กรหรือหน่วยงานที่รักษาศิลปกรรม ต้องถิ่น และเพื่อที่ประชาชนนั้นเข้าใจว่างบประมาณเหล่านั้นถูกใช้ไปในทางที่เหมาะสมและ เกิด ประโยชน์สูงสุด

เมือง

1. การพัฒนาเมือง

ก) หาแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาเมืองโดยไม่กระทบหรือให้ได้รับผลกระทบ น้อยที่สุด

ข) ควบคุม แยกลักษณะเฉพาะของการใช้ที่ดินให้ชัดเจน โดยเน้นไม่ให้เกิด ความแออัดและมีพื้นที่โล่งว่างให้เพียงพอในชุมชน

ค) ออกระเบียบในการควบคุมการรื้อถอนอาคารที่มีคุณค่าในทางศิลปกรรม และ สถาปัตยกรรม

ง) ควบคุมสิ่งปลูกสร้างให้ได้สัดส่วนต่อเมืองโดยคำนึงถึงความสูง ระยะถอยร่น พื้นที่คลุมดินรูปแบบทางสถาปัตยกรรมโดยรอบศาสนสถาน

จ) ควบคุมไม่ให้มีการขยายตัวของการใช้ที่ดินที่ไม่เหมาะสมกับศาสนสถานรุกเข้ามาใช้พื้นที่

2. กฎหมายมาตรการ

- ก) ออกกฎหมายควบคุมการใช้ที่ดินโดยคำนึงถึงพื้นฐานในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมในพื้นที่
- ข) เพิ่มโทษกฎหมายด้านอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมในรุนแรงขึ้น
- ค) ปรับปรุงหน่วยงานที่ดูแลรักษาที่ดินของวัดให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

3. การบริหาร/หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

- ก) มีการประสานงานระหว่างการบริหารราชการส่วนกลางกับส่วนท้องถิ่นและประชาชนในท้องถิ่น
- ข) สนับสนุนด้านงบประมาณและกำลังคนที่มีความรู้ความสามารถด้านเทคนิคการอนุรักษ์ให้ความรู้แก่หน่วยงานหรือศาสนสถานที่ทำการบูรณะปฏิสังขรณ์
- ค) เร่งดำเนินรักษาสภาพความเสื่อมโทรมที่เกิดกับโบราณสถานและศาสนสถาน
- ง) จัดตั้งคณะกรรมการบริหารศาสนสถานในการตัดสินใจการใช้จ่ายเงินที่คืนวัดทั้งปัจจุบัน โดยขึ้นกับหน่วยงานระดับเขตในระดับเมืองและกรมศาสนา

4. สังคมและเศรษฐกิจ

- ก) ส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์กลุ่มช่างที่มีฝีมือให้ถ่ายทอดความรู้ และฝีมือเชิงช่างแก่คนรุ่นหลัง
- ข) จัดตั้งสมาคมแรงงานฝีมือและส่งเสริมให้มีงานทำโดยเฉพาะในการบูรณะปฏิสังขรณ์ ศาสนสถาน และโบราณสถานในพื้นที่
- ค) ให้มีความปลอดภัยด้านสาธารณสุขแก่ศาสนสถาน
- ง) ดำเนินการส่งเสริมกิจกรรมที่เหมาะสมวัดเป็นผู้นำเป็นกิจกรรม เช่น สถานศึกษา สถานพยาบาล ศูนย์วัฒนธรรม
- จ) ควบคุมการรื้อและซ่อมแซมอาคารที่มีคุณค่าทางศิลปกรรม และสถาปัตยกรรมในเขตศาสนสถาน

5. การท่องเที่ยวและศิลปวัฒนธรรม

ก) เร่งดำเนินการกระทบของการท่องเที่ยวที่มีต่อศิลปวัฒนธรรมและหาแนวทางการป้องกันผลกระทบต่าง ๆ

ข) ในการปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณวัดของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ควรคำนึงถึงเอกลักษณ์เฉพาะพื้นที่ด้วย

ค) จัดระบบทัศนศึกษาวัดที่มีคุณค่าในเขตเมืองกรุงเทพมหานครอย่างเป็นระบบ

ง) สร้างจุดพักและสิ่งอำนวยความสะดวกในการทัศนศึกษา เช่น ร้านอาหาร สุขา เป็นต้น โดยคำนึงถึงความเป็นระเบียบ สะอาดเป็นสำคัญ

ปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางการศึกษาดังกล่าวมาแล้วย่อมต้องการการสนับสนุนทางด้านนโยบายหลัก ซึ่งหมายถึงนโยบายระดับประเทศ ในส่วนนี้หากรัฐตระหนักถึงคุณค่าความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมของชาติ และให้การสนับสนุนก็จะช่วยให้แผนงานย่อยต่าง ๆ ดำเนินการไปได้โดยมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ดังนั้นจึงขอเสนอแนะนโยบายโดยรวมในระดับประเทศ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาและอนุรักษ์โดยได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ

นโยบายระดับประเทศ

1) ควรให้มีการนำแนวทางการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมบรรจุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และให้แผนพัฒนาต่าง ๆ มีการตรวจสอบผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมและมรดกทางวัฒนธรรมอย่างรอบคอบก่อนมีการอนุมัติโครงการต่าง ๆ

2) ควรให้มีการจัดตั้งกระทรวงวัฒนธรรม เพื่อดูแลรักษามรดกทางวัฒนธรรม และแบ่งเบาภาระของกรมศิลปากร และเพื่อการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมเป็นไปอย่างมีระบบและประสิทธิภาพมากขึ้น

3) ควรให้มีการประชาสัมพันธ์ และเผยแพร่ให้ข่าวสาร ความรู้ การศึกษา การอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม และการพัฒนาเมือง แก่ประชาชนเพื่อให้ตระหนักถึงคุณค่า และปลูกจิตสำนึกในการรักษา ฟื้นฟูบำรุงรักษามรดกของชาติ โดยอาศัยหน่วยงานของรัฐ สถาบันการศึกษา และวัดที่มีอยู่ในพื้นที่เป็นสื่อในการเผยแพร่ อาทิ

- อบรมและพัฒนาทางด้านความรู้ และทักษะ ความเข้าใจในเรื่องคุณค่า ความสำคัญของการอนุรักษ์ให้แก่หน่วยงานราชการทั้งส่วนกลาง

- หลักสูตรการศึกษาเกี่ยวกับการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมต่าง ๆ ในหลักสูตรของนักเรียน นักศึกษา ส่งเสริมการศึกษาแก่เยาวชนตามวัดต่าง ๆ เพื่อพูนความรู้ความเข้าใจ ปลุกจิตสำนึกเพราะเยาวชนเป็นผู้หน้าที่รักษามรดกสำคัญของชาติให้คงอยู่ และมีคุณค่าสืบต่อไปในอนาคต

- เผยแพร่ความรู้เรื่องการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมแก่กรมการศาสนา และมหาเถรสมาคม เพื่อเป็นกำลังสำคัญในการดูแลรักษา และป้องกันโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุให้ถูกต้องและเหมาะสม

- สนับสนุนให้มีประชาสัมพันธ์ โดยสื่อโฆษณาในรูปแบบต่าง ๆ เกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญของชาติในความหมายของการอนุรักษ์ เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ และความเข้าใจ และช่วยดูแลมรดกที่ทรงคุณค่าเหล่านี้

4) การให้มีการปรับปรุงประสานงานระหว่างหน่วยงานราชการ หน่วยงานเอกชนและหน่วยงานที่มีอำนาจ และหน้าที่เกี่ยวข้องในการดูแลอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมให้มี ความสอดคล้อง ให้ความมีนโยบายและความร่วมมือที่สอดคล้องกัน ทั้งนี้เพื่ออำนาจหน้าที่ในทางปฏิบัติ อันมีประสิทธิภาพ เช่น กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงศิลปกรรม การศาสนา มหาเถรสมาคม หรือกระทรวงและหน่วยงานราชการ เอกชนที่เกี่ยวข้อง

5) ควรให้มีการประกาศ วัตถุประสงค์ที่มีอำนาจในการควบคุม ดูแลรักษาให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพที่สุด รวดเร็วทันเหตุการณ์ ซึ่งมาตรการทางกฎหมายที่มีผลในการดำเนินงานอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมเป็นไปตามแผนงาน ได้แก่

- พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 ขึ้นทะเบียน และกำหนดบริเวณสถานเพื่อการอนุรักษ์

- พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522

- พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2518

- พระราชบัญญัติคณะกรรมการ พ.ศ. 2505

- ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. 2497

6) ควรจัดให้มีการลงมติและแสดงความคิดเห็นของประชาชนก่อนการดำเนินการ และติดตามตรวจสอบประเมินผลหน่วยงานที่นำแนวทางในการพัฒนาและอนุรักษ์ สันนิษฐาน ด้านงบประมาณ และกำลังคน การจัดการ เครื่องมือต่าง ๆ มุ่งเน้นการรักษาบูรณะปฏิสังขรณ์ ให้มากกว่าการรื้อทิ้ง สร้างขึ้นใหม่ได้ในกรณีที่มีความจำเป็นเท่านั้น สันนิษฐาน ฟื้นฟู เผยแพร่ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และกิจกรรมที่แสดง ถึงเอกลักษณ์ของชาติให้ดำรงอยู่ สันนิษฐานช่างฝีมือที่เป็นเอกลักษณ์ของมรดกทางวัฒนธรรม จัดให้มีการเรียนการสอนสืบต่อฝีมือช่าง เพื่อไม่ให้ สูญสลายไป

ข้อเสนอแนะในการศึกษาต่อไป

จากการศึกษาเพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนา และอนุรักษ์วัดในกรุงเทพมหานครนี้เป็นการศึกษาพื้นฐานเพื่อให้การวางแผนพัฒนาและอนุรักษ์วัดคงมีความสมบูรณ์แบบทั้งทาง ลักษณะกายภาพและลักษณะบทบาทหน้าที่จึงควรมีการศึกษาต่อเนื่องกันไป ในเรื่องของการวางแผน เพื่อพัฒนาและอนุรักษ์ในพื้นที่ซึ่งมีวัดและโบราณสถานสำคัญ ๆ การวางแผนเพื่อบูรณะแหล่งท่องเที่ยว วัด การวางแผนเพื่ออนุรักษ์ศิลปกรรมภายในวัดซึ่งเป็นส่วนสำคัญในรายละเอียดลงไป เพื่อเป็น แนวทางกระตุ้นเตือนคนรุ่นหลังต่อไปอีก ในการรักษามรดกของชาติให้คงอยู่สืบไป

จากแนวทางและข้อเสนอแนะ เพื่อการพัฒนาและอนุรักษ์วัดในกรุงเทพมหานคร ในระดับต่าง ๆ ที่กล่าวมาในบทที่ 5 นี้เป็นเพียงพื้นฐานในการนำไปปฏิบัติ แต่การปฏิบัติจะสัมฤทธิ์ ผลได้นั้นต้องอาศัยความร่วมมืออย่างจริงจังจากทรัพยากรบุคคล ซึ่งผู้ศึกษาก็หวังว่าการศึกษานี้ ครั้งนี้จะมีส่วนช่วยกระตุ้นจิตสำนึกของคนรุ่นหลังให้เห็นคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมที่แสดงถึงความเป็น เอกลักษณ์ของชาติและร่วมมือร่วมใจอนุรักษ์มรดกของชาติไว้ได้อย่างมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง ต่อไปในอนาคต